

Kiek benderių šiandien vaikšto
tarp mūsų?

ILJA ILF • JEVGENIJ PETROV

OSTAPAS BENDERIS

AUKSO VERŠIS

OBULYS

ILJA ILFAS
JEVGENIJUS PETROVAS

AUKSO VERŠIS

Romanas

Iš rusų kalbos vertė
LIŪNĖ JANUŠYTĖ

PIRMA DALIS

Apsižvalgyk, eidamas per gatvę
(*Eismo taisyklė*)

I SKYRIUS

APIE TAI, KAIP PANIKOVSKIS NUSIŽENGĖ KONVENCIJAI

Pėsčiuosius reikia mylėti.

Pėstieji – didžioji žmonijos dalis. Dar daugiau – geresnioji jos dalis. Pėstieji sukūrė pasaulį. Tai jie pastatė miestus, daugiaaukščius namus, nutiesė kanalizaciją bei vandentiekį, išgrindė gatves ir apšvietė jas elektros lempomis. Tai dėl jų visame pasaulyje suklestėjo kultūra, jie išrado spaudą, išgalvojo paraką, pastatė tiltus per upes, iššifavo Egipto hieroglifus, pradėjo naudoti skutimosi mašinėlę, panaikino vergų prekybą ir nustatė, kad iš sojos pupelių galima pataisyti šimtą keturiolika gardžių, maistingų patiekalų.

Ir kai jau viskas buvo padaryta, kai gimtoji planeta atrodė gana jaukiai, atsirado automobilininkai.

Reikia pasakyti, kad automobilį irgi išrado pėstieji. Tačiau automobilininkai kažkodėl tuoj tai pamiršo. Romius ir protingus pėsčiuosius jie pradėjo traiškyti. Gatves, kurias nutiesė pėstieji, užvaldė automobilininkai. Važiuojamoji gatvių dalis dvigubai paplatėjo, o šaligatviai pasidarė siauri it tabako banderolė. Ir pėstieji ėmė išgąstingai glaustytis prie namų sienų.

Dideliame mieste pėstieji gyvena kaip kankiniai. Jiems sukurtas tam tikras transporto getas. Pereiti gatves leidžiama tik sankryžose, tai yra kaip tik ten, kur judriausias eismas ir kur lengviausia nutraukti tą plaukelį, ant kurio kabo pėsčiojo gyvybė.

Paprastas automobilis, skirtas, kaip planavo pėstieji, taikiai vežioti žmones ir krovinius, dabar plačiojoje mūsų šalyje tapo brolžudišku įrankiu. Jis išveda iš rikiuotės ištisas profsąjungos narių bei jų šeimų gretas. Jei kartais

pėsčiajam pavyksta pasprukti nuo sidabrinės automobilio nosies – jį baudžia milicija už gatvės katekizmo taisyklių pažeidimą.

Ir apskritai pėsčiųjų autoritetas smarkiai nukentėjo. Jie, davę pasauliui tokius žymius žmones kaip Horacijus, Boilis, Mariotas, Lobačevskis, Gutenbergas ir Anatolis Fransas, – dabar, kad galėtų kitiems priminti, jog dar tebegyvena, verčiami šlykščiausiai kraipyti. Dieve, Dieve, kurio, tiesą sakant, nėra, į ką pavertei tu, niekad ir nebuves, pėstijj!

Štai žingsniuoja jis Sibiro vieškeliu iš Vladivostoko į Maskvą, vienoje rankeje laikydamas vėliavą su įrašu: „Sutvarkysime tekstilinių buitų“, o per petį persimetęs lazda, ant kurios galo tabaluoja atsarginiai sandalai „Dédé Vania“ ir skardinis virdulys be dangčio. Tai tarybinis pėsčias fizkultūrininkas, kuris išėjo iš Vladivostoko dar visai jaunutis ir kurį, jau senyvo amžiaus, sutraiškys prie pat Maskvos sunkusis autokrautuvai, niekam net nepastebėjus jo numerio.

Arba šit kitas, europinis eismo mohikanas. Pėsčias žingsniuoja jis aplink pasaulį, ritindamas priešais save statinę. Jis mielai keliautų šiaip, be jokios statinės; bet juk tada niekas nepastebės, kad jis iš tikrųjų tolimų nuotolių žygūnas, ir apie jį nieko neparašys laikraščiai. Tad ir tenka visą gyvenimą stumčioti prieš save tą nelemtą tarą, ant kurios, be to (kokia gėda!), išvingiuotas stambus geltonas užrašas, šlovinantis nuostabias automobilių tepalo „Šoferio svajonė“ savybes.

Šitaip degradavo pėstysis.

Ir tik mažuose Rusijos miesteliuose pėsčias žmogus tebeberbiamas ir tebemylimas. Ten dar jis šeiminkauja gatvėse, nerūpestingai slampinėja jomis ir vingiuoja skersai išilgai ir bet kuria kryptimi.

Pilietis su kepure baltu viršum, kokias dažniausiai dėvi vasaros sodų administratoriai ir konferansjė, be abejonės, priklausė didesniajai ir geresniajai žmonijos daliai. Jis ėjo pėsčias Arbatovo gatvėmis, dairydamasis į šalis su išdidžiu ir kartu atlaidžiu smalsumu. Rankoje jis nešėsi nedidelį akušerio sakvojažą. Miestas, atrodo, pėsčiojo keleivio su artisto kepure niekuo itin nenustebino.

Jis pamatė keliolika žydrų, žalsvų lyg rezetos ir balkšvai rausvų varpinių; jam krito į akis nusilupęs amerikietiškas cerkvių bonių auksas. Viršum oficialaus pastato plazdėjo vėliava.

Ties baltais provincijos kremliaus bokšto vartais dvi rūšios senės šnekučiavosi prancūziškai, skundėsi tarybų valdžia, minėjo savo mylimas dukras. Iš cerkvės rūsio dvelkė šaltis, sklido rūgštus vyno kvapas. Tenai, matyt, buvo laikomos bulvės.

– „Išganytojo Bulvinio cerkvė“, – tyliai tarė pėstysis.

Praėjęs pro fanerinę arką su nauju, kalkėmis išrašytu šūkiu: „Sveikiname 5-ąją apygardos moterų ir merginų konferenciją!“ jis atsidūrė pradžioje ilgos alėjos, vadinamos Jaunųjų Talentų Bulvaru.

– Ne, – su kartėliu pasakė jis, – čia ne Rio de Žaneiras, čia kur kas blogiau.

Jaunųjų Talentų Bulvare beveik ant visų suolų sėdėjo vienišos merginos su atskleistomis knygomis rankose. Skylėti šešėliai dengė knygų puslapius, nuogas alkūnes, jaudinančias garbanėles ant kaktų. Kai atvykėlis įžengė į vėsią alėją, sėdinčiosios pastebimai sukruto. Prisidengusios Gladkovo, Elizos Ožėškienės ar Seifulinos knygomis, merginos nedrąsiai dėbčiojo į atvykėlį. Šis paradiniu žingsniu pražygiavo pro susijaudinusias skaitytojas ir priėjo prie vykdomojo komiteto pastato – savo pasivaikščiojimo tikslo.

Tą akimirką iš už kampo pasirodė vežikas. Salia jo, įsitvėręs dulkino, aptriušusio vežimo sparno ir mosikuodamas storu aplanku su įspausu užrašu „Musique“, skubiai žingsniavo ilga tolstojiška palaidine vilkįs žmogus. Jis kažką karštai įrodinėjo keleiviui. Šis – pagyvenęs vyriškis su nutįsusia kaip bananas nosim – spaudė tarp kojų lagaminą ir kartkartėmis kaišiojo savo pašnekovui špygą. Per patį ginčo įkarštį jo inžinieriaus kepurė, kurios lankas švytėjo žaliu sofos pliušu, nusmuko ant šono. Abi besibylinėjančios šalys dažnai ir itin balsiai tardavo žodį „alga“.

Netrukus pasigirdo ir kitokių žodžių.

– Jūs atsakysite už tai, drauge Talmudovski! – riktelėjo žmogus ilga palaidine, atstumdamas nuo savo veido inžinierišką špygą.

– O aš jums sakau, kad tokiomis sąlygomis joks padorus specialistas pas jus nevažiuos, – atkirto Talmudovskis, stengdamasis grąžinti špygą į pirmąją poziciją.

– Vėl jūs apie algą? Teks kelti klausimą dėl savanaudiškumo.

– Spjaut man į algą! Aš veltui dirbsiu! – šaukė inžinierius, įnirtingai braižydamas ore špyga įvairiausias kreives. – Panorėsiu – visai į pensiją išeisiu. Jūs pamirškit baudžiosvos laikus. Patys visur rašo: „Laisvė, lygybė ir brolybė“, o mane verčia tame žiurkių urve dirbti.

Dabar inžinierius Talmudovskis skubiai atgniaužė špygą ir ant pirštų pradėjo skaičiuoti:

– Butas – kiaulidė, teatro nėra, alga... Vežike! Brauk į stotį!

– Tpru-u! – suspiegė žmogus ilga palaidine, skubiai užbėgdamas į priekį ir stverdamas arklį už apynasrio. – Aš, kaip inžinierių ir technikų sekcijos sekretorius... Kondratai Ivanovičiai! Juk gamykla liks be specialistų... Bijokit Dievo... Inžinieriau Talmudovski, visuomenė to neleis... Aš portfely protokolą turiu.

Ir sekcijos sekretorius išsižergęs pradėjo guviai atrišinėti savo „Musique“ kaspinėlius.

Šis jo neapdairumas nulėmė ginčą. Pamatęs, kad kelias laisvas, Talmudovskis pasikėlė ir visa gerkle suriko:

– Į stotį!

– Kur? Kur? – suvebleno sekretorius, puldamas paskui vežimą. – Jūs – darbo fronto dezertyras!

Iš „Musique“ aplanko išlėkė rūkomojo popieriaus lapeliai su violetiniais „svarstyta nutarta“.

Atvykėlis, kuris susidomėjęs stebėjo incidentą, valandėlę pastovėjo ištusėjusioje aikštėje ir įsitikinęs tarė:

– Ne, čia ne Rio de Žaneiras.

Netrukus jis jau barbeno į vykdomojo komiteto pirmininko kabineto duris.

– Jūs pas ką? – paklausė jį sekretorius, sėdįs prie stalo šalia durų. – Kodėl pas pirmininką? Kokiu reikalu?

Interesantas, matyt, puikiai pažino sistemą, kaip elgtis su vyriausybių, ūkinių bei visuomeninių organizacijų sekretoriais. Jis nepradėjo aiškinti, kad atvykęs čia skubiu valdišku reikalu.

– Asmeniniu, – šaltai tarė jis, nė nežvilgtelėdamas į sekretorių ir įkišdamas galvą pro praviras duris. – Galima?

Ir nelaukdamas atsakymo priėjo prie rašomojo stalo:

– Labas. Nepažįstate manęs?

Pirmininkas, juodaakis didgalvis žmogus mėlynu švarku ir tokiomis pat kelnėmis, sukištomis į aukštakulnius „Skorochodo“** fabriko batus, dirstelėję į interesantą gana išsiblaškęs ir pareiškė nepažįstas.

– Nejaugi nepažįstate? O juk daug kas sako, kad aš nuostabiai panašus į savo tėvą.

– Aš irgi panašus į savo tėvą, – nekantriai burbtelėjo pirmininkas. – Ko, drauge, jums reikia?

– Mat čia svarbiausia, kas tėvas, – liūdnei tarė interesantas. – Aš – leitenanto Šmito** sūnus.

Pirmininkas sumišo ir atsistojo. Jam prieš akis tuoj iškilo žymus revoliucijos leitenanto paveikslas: blyškus veidas, juoda pelerina su bronzinėmis sagtimis – liūto nasrais. Kol jis galvojo, ketindamas Juodosios jūros laivyno didvyrio sūnui pateikti deramą šiam atvejui klausimą, interesantas reiklaus pirkėjo žvilgsniu tyrinėjo kabineto baldus.

Kadaise, caro laikais, valstybinėse įstaigose stovėdavo trafaretiniai baldai. Buvo išauginta ypatinga valdiškų baldų veislė: plokščios, iki lubų spintos, medinės sofas su poliruotomis trijų colių sėdynėmis, stalai storomis biliardinėmis kojomis ir ažuoliniai parapetai, skiriami įstaigų nuo išorinio neramaus pasaulio. Per revoliuciją ši baldų veislė beveik išnyko, jos gaminimo paslaptis dingo. Žmonės užmiršo, kokie baldai turi būti pareigūnų patalpose, ir tarybiniuose kabinetuose atsirado daiktų, kurie iki šiol būdavo laikomi tik privačių butų privalomais atributais. Įstaigose pasirodė spyruoklinių advokatų sofų su veidrodinėmis lentynėlėmis septyniems porcelianiniams drambliams, kurie, girdi, atnešą laimę, spintučių indams, etažerių, išskečiamų odinių krėslų reumatininkams ir žydrų japoniškų vazų. Arbatovo vykdomojo komiteto pirmininko kabinete, be paprasto rašomojo stalo, įsikūrė dar dvi minkštos taburetės, apmuštos suskidusiu rausvu šilku, dryžuota *kozetė****,

* Liet. – greitaeigis.

** Piotras Šmitas (1867–1906) – vienas Sevastopolio sukilimo lyderių per 1905-ųjų Rusijos revoliuciją.

*** Dvivietė sofa.

atlasinis ekranas su Fudzijama bei žydinčia vyšnia ir slaviška prasto darbo spinta su veidrodžiu.

„O spintelė tipo „Slavai, pirmyn!“ – pamanė interesantas. – Daug čia nepelnysi. Ne, čia ne Rio de Žaneiras!“

– Puiku, kad užėjote, – pasakė galų gale pirmininkas. – Jūs turbūt iš Maskvos?

– Taip, pakeliui, – atsakė interesantas, apžiūrinėdamas *kozetę* ir vis labiau įsitikindamas, kad vykdomojo komiteto finansai nekokie. Labiau jis mėgo vykdomuosius komitetus, apstatytus naujais švediškais baldais, pagamintais Leningrado medienos treste.

Pirmininkas buvo jau beklausiąs, koku tikslu leitenanto sūnus atvyko į Arbatovą, bet neužiom gailiai šyptelėjo ir tarė:

– Cerkvės mūsų nuostabios. Jau lankėsi čia iš *Glavnaukos**, restauruoti ketina. O pats jūs, sakykite, prisimenate sukilimą „Očiakovo“ šarvuotyje?

– Lyg per miglą, lyg per miglą, – atsakė interesantas. – Tuo didvyrišku laiku aš buvau dar labai mažas. Kūdikis dar.

– Atleiskite, o kuo jūs vardu?

– Nikolajus... Nikolajus Šmitas.

– O tėvavardis?

„Ak, kaip negerai!“ – pamanė interesantas, kuris ir pats nežinojo savo tėvo vardo.

– Ta-aip, – nutęsė jis, vengdamas tiesaus atsakymo, – dabar daug kas nežino didvyrių vardų. *Nepo*** kvaitulys. To entuziazmo nebėra. Aš, tiesą sakant, jūsų mieste atsidūriau atsitiktinai. Nemalonumas keliaujant. Likau be kapeikos.

Pasikeitus pokalbio temai, pirmininkas labai apsidžiaugė. Jam atrodė baisi gėda, kad buvo pamiršęs „Očiakovo“ didvyrio vardą.

„Iš tikrųjų, – mąstė jis, meiliai stebėdamas pilną įkvėpimo didvyrio veidą, – apsamanoji čia dirbdamas. Didingąsias gaires pamiršti.“

* Vyriausioji mokslo, meno ir muziejų įstaigų valdyba.

** Naujoji ekonominė politika (NEP) – unikalūs laikotarpis Sovietų Sąjungoje 1921–1929 m., kai pramonėje, prekyboje, žemės ūkyje buvo įteisinta privati nuosavybė.

– Kaip sakote? Be kapeikos? Įdomu.

– Žinoma, galėčiau kreiptis į kokį privatų asmenį, – tarė interesantas, – bet kas man duos, ir, suprantate, politiniu požiūriu tai ne visai patogu. Revoliucionieriaus sūnus – ir staiga prašo pinigų privatininką *nepmaną**...

Paskutinius žodžius leitenanto sūnus ištare širdį veriančiu balsu. Pirmininkas neramiai įsiklausė į naujas intereso balso intonacijas. „O jei epileptikas? – pamanė jis. – Kiek rūpesčių pridarytų.“

– Ir labai teisingai pasielgėte, kad nesikreipėte į privatininką, – visai nebesusigaudydamas pasakė pirmininkas.

Tada Juodosios jūros laivyno didvyrio sūnus švelniai, be jokios įtaigos prašneko apie reikalą. Jis prašė penkiasdešimties rublių. Pirmininkas, kurį varžė kuklus vietinis biudžetas, galėjo jam duoti tik aštuonis rublius ir tris kooperatinės valgyklos „Buvęs skrandžio draugas“ pietų talonus.

Didvyrio sūnus susigrūdė pinigus ir talonus į gilią pilko, obuolmušio, panešio švarko kišenę ir jau buvo besistojęs nuo rausvos šilkinės taburetės, tik staiga už kabineto durų pasigirdo trepsėjimas ir kelią užkertąs sekretoriaus šūktelėjimas.

Durys skubiai atsidarė, ant slenksčio pasirodė naujas interesantas.

– Kas čia viršininkas? – paklausė jis, sunkiai kvėpuodamas ir tyrinėdamas kabinetą suktu žvilgsniu.

– Na, aš, – tarė pirmininkas.

– Sveikas, pirmininke, – baubtelėjo naujas svečias, duodamas platų it kastuvas delną. – Būkim pažįstami. Leitenanto Šmito sūnus.

– Kas? – paklausė miesto galva, sprogindamas akis.

– Didžiojo, nepamirštamo didvyrio leitenanto Šmito sūnus, – pakartojo ateivis.

– Ogi va jau sėdi draugas – draugo Šmito sūnus, Nikolajus Šmitas.

Ir pirmininkas, visai sutrikęs, parodė į pirmąjį interesantą, kurio veidas ūmai pasidarė mieguistas.

Atėjo keblus momentas dviejų sukčių gyvenime. Kuklaus ir lengvatiško vykdomojo komiteto pirmininko rankose galėjo tučiuojau nemaloniai

* *Nepo* verslininkas.

blykstelėti ilgas Nemezidės kardas. Likimas jiems skyrė tik akimirką išsigelbėjimui sukombinuoti. Siaubo kupinomis akimis žvelgė antrasis leitenanto Šmito sūnus.

Jo figūra su vasariniais marškiniais „Paragvaju“, jūreiviškomis kelnėmis ir blankiai žydros spalvos kiltiniais batais, dar prieš valandėlę tokia ryški ir kampuota, ėmė tartum dilti, neteko grėsmingų kontūrų ir jau nebekėlė absoliučiai jokios pagarbos. Pirmininko veidą iškreipė nieko gero nelemianti šypsena.

Ir štai, kai jau antrajam leitenanto sūnui ėmė atrodyti, jog viskas žlugo ir tuoj baisi pirmininko rūstybė užgrius ant jo rudos galvos, nuo rausvosios šilkinės taburetės buvo atsiųstas išgelbėjimas.

– Vasia! – pašokdamas riktelėjo pirmasis leitenanto Šmito sūnus. – Broleli mano brangus! Ar pažįsti brolių Kolią?

Ir pirmasis sūnus čiupo į glėbį antrąjį sūnų.

– Pažįstu! – sušuko staiga praregėjęs Vasia. – Pažįstu brolių Kolią!

Laimingas susitikimas buvo pažymėtas tokiomis audringomis glamonėmis ir tokiais stipriais glėbesčiavimais, kad antrasis Juodosios jūros laivyno revoliucionieriaus sūnus išsivadavo pabalusiu nuo skausmo veidu. Brolis Kolia džiūgaudamas jį gan smarkiai aplamdė.

Glėbesčiuodamiesi abu broliai šnairavo į pirmininką, kurio veido išraiška buvo rūgšti it actas. Todėl gelbėjimosi kombinaciją teko tuoj pat vystyti

toliau, papildyti buitinėmis detalėmis ir naujomis, partijos istorijos nepastebėtomis 1905 metų jūreivių sukilimo smulkmenomis. Susikibę už rankų abu broliai atsisėdo ant *kozetės* ir, nenuleisdami nuo pirmininko meilikaujančių akių, pasinėrė į prisiminimus.

– Koks stebėtinas susitikimas! – veidmainiškai šūktelėjo pirmasis sūnus, žvilgsniu kviesdamas pirmininką prisidėti prie šeimininės šventės.

– Taip, – lediniu balsu tarė pirmininkas. – Pasitaiko, pasitaiko.

Pamatęs, kad abejonės tebelaiiko pirmininką savo naguose, pirmasis sūnus paglostė rudas lyg seterio brolio garbanas ir meiliai paklausė:

– Kada gi atvažiavai iš Mariupolio, kur gyvenai pas mūsų bobutę?

– Taip, gyvenau ten, – murmtelėjo antrasis leitenanto sūnus, – pas ją.

– Kodėl man taip retai rašydavai? Aš labai nerimavau.

– Užsiėmęs buvau, – niūriai atsakė rudaplaukis.

Ir bijodamas, kad nenuorama brolis tučtuojau susidomės, kuo jis buvo užsiėmęs (o užsiėmęs daugiausia jis buvo tuo, kad sėdėdavo įvairių autonominių respublikų ir sričių pataisos namuose), antrasis leitenanto Šmito sūnus griebė iniciatyvą į savo rankas ir pats paklausė:

– O tu kodėl nerašei?

– Aš rašiau, – netikėtai atsakė broliukas, pajutęs nepaprastą linksmybės antplūdį. – Apdraustus laiškus siunčiau. Turiu net pašto kvitus.

Ir jis įsikišo ranką į švarko kišenę, iš kur tikrai išėmė daugybę susigulėjusių popiergalių, tačiau parodė juos kažkodėl ne broliui, bet vykdomojo komiteto pirmininkui, ir tai tik iš tolo.

Nors ir labai keista, pamatęs popiergalius pirmininkas kiek aprimo, ir broliai ėmė gyviau pasakotis prisiminimus. Rudaplaukis visiškai apsirato su aplinka ir gana suprantamai, nors ir monotoniškai, atpasakojo masinės brošiūros „Maištas Očiakovo šarvuotyje“ turinį. Brolis jo sausą dėstymą puošė detalėmis, tokiomis vaizdingomis, kad jau benurimstąs pirmininkas vėl sukluso.

Tačiau jis gražiuoju išleido abu brolius, ir juodu palengvėjusiomis širdimis išbėgo į gatvę.

Už vykdomojo komiteto namo kampo jie sustojo.

– Ta proga, apie vaikystę, – tarė pirmasis sūnus, – vaikystėje tokius kaip jūs aš vietoje nudėdavau. Iš laidynės.

– Kodėl? – džiugiai paklausė antrasis žymiojo tėvo sūnus.

– Tokie yra rūstūs gyvenimo įstatymai. Arba, trumpiau, gyvenimas mums diktuoja savo rūščius įstatymus. Ko lindot į kabinetą? Argi nematėt, kad pirmininkas ten ne vienas?

– Aš pagalvojau...

– Ak, jūs pagalvojot? Vadinasi, galvojat kartais? Jūs mąstytojas. Filosofe, kokia jūsų pavardė? Spinoza? Žanas Žakas Ruso? Markas Aurelijus?

Rudaplaukis tylėjo, sugniuždytas teisingo kaltinimo.

– Tiek to, aš jums atleidžiu. Gyvenkite. O dabar susipažinkime. Šiaip ar taip, – mes broliai, o giminystė įpareigoja. Aš – Ostapas Benderis. Leiskite taip pat ir jūsų pirmąją pavardę sužinoti.

– Balaganovas, – prisistatė rudaplaukis, – Šura Balaganovas.

– Profesijos neklausiu, – mandagiai tarė Benderis, – bet nuvokių. Turbūt kokia nors intelektualė? Daug sykių šiais metais teistas?

– Du, – ramiai atsakė Balaganovas.

– Va čia tai negerai. Kodėl parduodate savo nemirtingą sielą? Žmogus neturi būti teisiamas. Tai banalus verslas. Aš turiu galvoj vagystes. Jau nekalbant apie tai, kad vogti nuodėmė, – mama turbūt supažindino jus su tokia doktrina dar vaiką, – be to, tai tik beprasmis jėgų ir energijos eikvojimas.

Dar ilgai Ostapas būtų dėstęs savo pažiūras į gyvenimą, jei Balaganovas nebūtų jo nutraukęs.

– Žiūrėkit, – tarė jis, rodydamas į žalias Jaunųjų Talentų Bulvaro gelmes. – Matot, antai eina žmogus su šiaudine skrybėle?

– Matau, – išdidžiai atsakė Ostapas. – Ir kas? Čia Borneo salos gubernatorius?

– Čia Panikovskis, – paaiškino Šura. – Leitenanto Šmito sūnus.

Imperatoriskai didingų liepų šešėlių alėja žingsniavo kiek perkrypęs, jau nebejaunas pilietis. Kieta šiaudinė skrybėlė su rantuotais kraštais pūpsojo nusmukta ant šono. Kelnės buvo tokios striukos, kad iš po jų baltavo apatinių raiščiai. Po piliečio ūsais lyg papiroso ugnelė žėrėjo auksinis dantis.

– Ką, dar vienas sūnus? – paklausė Ostapas. – Jau darosi įdomu.

Panikovskis priėjo prie vykdomojo komiteto, susimąstęs pavaikščiojo ties juo šen ir ten, susiėmė abiem rankom skrybėlės kraštus, užsidėjo ją tiesiai, apsitampė švarką ir sunkiai atsidusęs žingtelėjo į vidų.

– Leitenantas turėjo tris sūnus, – tarė Benderis, – du protingus, o trečią kvailį. Jį reikia perspėti.

– Nereikia, – pasakė Balaganovas, – kitąsyk žinos, kaip laužyti konvenciją.

– Kas per konvencija?

– Luktelkit, vėliau pasakysiu. Įėjo, įėjo!

– Aš pavydus žmogus, – prisipažino Benderis, – bet čia nėra ko pavydėti. Jūs niekad nematėt bulių kovos? Einam, pasižiūrėsim.

Susibičiuliavę leitenanto Šmito vaikai išėjo iš už kampo ir prisiartino prie pirmininko kabineto lango.

Už blausaus, neplauto stiklo sėdėjo pirmininkas. Jis greitai rašė. Kaip ir visų rašančiųjų, jo veidas buvo graudus. Ūmai jis pakėlė galvą. Durys atsidarė, ir į kambarį įsmuko Panikovskis. Spausdamasis skrybėlę prie dėmėto švarko jis sustojo palei stalą ir ilgai krutino storas lūpas. Paskui pirmininkas stryktelėjo nuo kėdės ir plačiai prasižiojo. Abu draugai išgirdo pratisą riksmą.

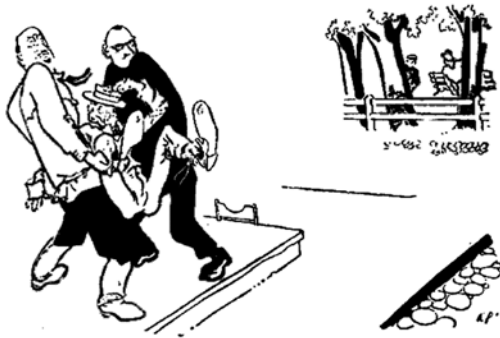
Davęs komandą „visi atgal“ Ostapas nutempė Balaganovą paskui save. Jie nubėgo į bulvarą ir pasislėpė už medžio.

– Nusiimkite skrybėles, – tarė Ostapas, – nulenkite galvas. Tuoj bus išnešamas lavonas.

Jis neapsiriko. Vos nugriaudėjo moduliuojantis pirmininko balsas, iš vykdomojo komiteto portalo išnirio du stambūs tarnautojai. Jie nešė Panikovskį. Vienas laikė jį už rankų, kitas – už kojų.

– Velionio palaikai, – komentavo Ostapas, – buvo išnešti artimųjų ir draugų rankomis.

Vykdomojo komiteto tarnautojai ištempė trečią, kvailąjį leitenanto Šmito kūdikį į priebutį ir neskubėdami pradėjo jį siūbuoti. Panikovskis tylėjo, nuolankiai žiūrėdamas į mėlyną dangų.

– Po neilgai trukusio gedulingo mitingo... – pradėjo Ostapas.

Tą pat akimirką tarnautojai, jau pakankamai, iki inercijos, įsiūbavę Panikovskio kūną, sviedė jį gatvėn.

– ...kūnas buvo palaidotas, – baigė Benderis,

Panikovskis žlegtelėjo ant žemės ir rupūžė. Jis skubiai pasikėlė ir labiau negu pirma perkrypęs stebėtinai greitai nubėgo Jaunųjų Talentų Bulvaru.

– Na, dabar pasakokite, – tarė Ostapas, – kaip šitas niekšas nusižengė konvencijai ir kokia tai buvo konvencija.

II SKYRIUS

TRISDEŠIMT LEITENANTO ŠMITO SŪNŲ

Rūpesčių kupinas rytas pasibaigė. Benderis su Balaganovu nė nesitarę nudrožė toliau nuo vykdomojo komiteto. Didžiąja miesto gatve buvo vežamas ant išskėstų kaimiškų aširačių ilgas mėlynas geležinkelio bėgis. Didžiojoje gatvėje taip žvangėjo ir skambėjo, tartum vežikas su darbiniais brezentiniais žvejo drabužiais būtų vežęs ne bėgį, o kurtinančią muzikinę gaidą. Saulė brovėsi į stiklinę vaizdinių priemonių krautuvės vitriną, kur virš gaublių, kaukolių ir kartoninių, linksmomis spalvomis dažytų girtuoklio kepenų stovėjo draugiškai apsikabinę dveji griaučiai. Pustuščiame antspaudų dirbtuvės lange daugiausia vietos buvo užėmusios emaliuotos lentutės su užrašais: „Uždaryta pietums“, „Pietų pertrauka nuo 2 iki 3 val.“, „Uždaryta pietų

pertraukai“, tiesiog „Uždaryta“, „Parduotuvė uždaryta“ ir – galų gale – juoda fundamentinė lenta su auksinėmis raidėmis: „Uždaryta inventorizacijai“. Arbatovo mieste, atrodo, didžiausią paklausą turėjo šie griežti tekstai. Į visus kitus gyvenimo reiškinius antspaudų dirbtuvė atsiliepė tik vienai viena mėlyna lentute: „Budinti auklė“.

Toliau, viena šalia kitos, buvo susirikiavusios trys pučiamųjų instrumentų, mandolinų ir bosinių balalaikų parduotuvės. Varinės dūdos, tvirkinamai žybsėdamos, gulėjo vitrinoje ant lentynėlių, aptrauktų raudonu *kolenkoru**. Ypač gražiai atrodė bosinis helikonas. Jis buvo toks galingas, taip tingiai šildėsi saulėje, susiringuliavęs į žiedą, kad jį būtų reikėję laikyti ne parduotuvės lange, bet sostinės zoologijos sode, kur nors tarp dramblio ir smauglio. Ir kad poilsio dienomis tėvai vedžiotų prie jo vaikus ir sakytų: „Štai, vaikuti, helikono paviljonas. Dabar helikonas miega. O kai pabus, būtinai pradės dūduoti.“ Ir kad vaikai žiūrėtų į nuostabiąją dūdą didelėmis puikiomis akimis.

Kitąsyk Ostapas Benderis būtų susidomėjęs ir naujomis nutašytomis balalaikomis, didumo sulig troba, ir gramfonų plokštelėmis, susiraičiuisiomis nuo kaitros, ir pionierių būgnais, kurie savo šauniais išmarginimais priminė, kad kulką vėjas vaiko, durtuvas – pataiko! – tačiau dabar jam tai nerūpėjo. Jis buvo alkanas.

– Jūs, aišku, stovite ant finansinės bedugnės krašto? – paklausė jis Balaганovą.

– Apie pinigus klausiat? – pasakė Šura. – Jau visa savaitė, kaip nebeturiu pinigų.

– Jei taip, jaunuoli, jūsų laukia liūdnas galas, – pamokomai tarė Ostapas. – Finansinė bedugnė – giliausia iš visų bedugnių, kristi į ją galima ištisą gyvenimą. Na, gerai, nesigraudenkite. Aš vis dėlto išsinešiau snape tris pietų talonus. Vykdomojo komiteto pirmininkas mane pamilo iš pirmo žvilgsnio.

Tačiau broliams neteko pasinaudoti miesto galvos gerumu. Prie valgyklos „Buvęs skrandžio draugas“ durų kabėjo didžiulė spyna, aptraukta lyg rūdimis, lyg grikių koše.

* Medvilninis, kliziais įmirkytas audinys, paprastai naudojamas knygoms rišti.

– Suprantama, – su kartėliu tarė Ostapas, – dėl šnicelių apyskaitos valgykla uždaryta visam laikui. Teks atiduoti savo kūną plėšriems privatininkų nagams.

– Privatininkai mėgsta grynus pinigus, – dusliai atsakė Balaganovas.

– Nebekankinsiu jūsų, nebekankinsiu. Pirmininkas apliejo mane aštuonių rublių vertės aukso lietumi. Bet turėkite galvoje, gerbiamasis Šura, veltui aš nesu linkęs jūsų maitinti. Už kiekvieną vitaminą, kurį jums sušersiu, pareikalausiu galybės smulkių paslaugų.

Bet paaiškėjo, kad mieste nėra privatininkų sektoriaus, ir broliai papietauvo kooperatiniame vasaros sode, kur specialūs plakatai skelbė piliečiams apie paskutinę Arbatovo viešojo maitinimo naujovę:

ALUS PARDUODAMAS TIK PROFSĄJUNGOS NARIAMS

– Pasitenkinsime gira, – tarė Balaganovas.

– Juo labiau, – pridūrė Ostapas, – kad vietinę girą gamina tarybų valdžiai prijaučiančių privatininkų artelė. O dabar papasakokite, kuo nusikalto tas galvažudys Panikovskis. Mėgstu pasakojimus apie smulkias sukybes.

Pasisotinęs Balaganovas dėkingai žvilgtelėjo į savo gelbėtoją ir pradėjo pasakoti. Jis pasakojo apie dvi valandas ir pateikė nepaprastai įdomių faktų.

Visose žmonių veiklos srityse darbo paklausą ir pasiūlą reguliuoja specialūs organai. Aktorius tik tada važiuos į Omską, kai jau tiksliai žinos, kad jam nėra ko bijoti konkurencijos ir kad nėra kitų pretendentų į jo amplua – kietaširdžio meilužio ar „stalas padengtas, prašom“. Geležinkelininkus globoja brangios jiems geležinkelininkų profsąjungos, uoliai spausdinančios laikraščiuose pranešimus, kad bedarbiai krovinių skirstytojai negali tikėtis darbo Syzranės–Viazmos geležinkelio ruože arba kad Vidurinės Azijos geležinkeliui labai reikia keturių sargienių prie barjerų. Ekspertas prekių žinovas pasiskelbia laikraštyje, ir visa šalis sužino, kad yra pasaulyje ekspertas prekių žinovas, turįs dešimties metų stažą, dėl šeimininių aplinkybių keičias tarnybą Maskvoje į darbą provincijoje.

Viskas reguliuojama, viskas plaukia išvalytomis vagomis, atlieka savo apytaką sulig įstatymais ir jų globoje.

Skaitykite likusius
332 iš **352** puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

klausykla.lt

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

Ledas pajudėjo, ponai prisiekusieji tarėjai!

Persmelktos nuostabia ironija, satyra ir šmaikštumu I. Ilfo ir J. Petrovo knygos perkels jus į visiškai realų ir autentišką XX a. trečiąjį dešimtmetį. Jos suteiks galimybę pajusti neįtikėtiną sovietinio režimo aušros absurdiškumą, privers kvatoti ir kartu susimąstyti besivaikant dvylika kėdžių su paslėptais briliantais, o po to ir pagrindinį milijonierių buvusios sovietinės Rusijos platybėse.

Sios knygos – tikri humoro šedevrai – seniai gyvena savo nepriklausomą gyvenimą, jų personažai iškeliavo iš romano ribų, net neskaite knygų pažįsta Ostapą Benderį, Kisą Vorobjaninovą, Panikovskį ir kalba romano frazėmis: „Skęstančiųjų gelbėjimas – pačių skęstančiųjų reikalas“, „Po kiek opiumas liaudžiai?“, „Kam jums pinigai, Kisa? Jūs juk neturite fantazijos“ ar „Duokite man milijonierių, o pinigus jis pats man atneš ant lėkštelės žydrais pakraščeliais“ ir t. t.

Odesiečiai satyrikai rašė taip šmaikščiai ir aštriai, kad iš jų herojų kvatojosi ir juos suprato visas pasaulis.

„Aukso veršis“ – antroji knyga apie Ostapą Benderį ir kompaniją, besivaikančią po Sovietų Sąjungos platybes pagrindinį milijonierių

Koreiką. Draugų tikslas – išpešti iš jo vieną milijoną, kurį kiekvienas svajoja panaudoti savaip. Žydroji Ostapo Benderio svajonė – Rio de Žaneiras.

Kompanionai dalyvauja automobilių lenktynėse su „Antilope gnu“ – prieštvaniniu automobiliu, bei sukurpia planą, kaip gauti paieškomis pinigų: įkuria artelą „Ragai ir kanopos“, kuri „kala“ pinigus iš nieko, ir nukeliauja iki Turkestano...

Ar lemta Didžiajam kombinatoriui išvysti Rio?

SATYROS IR IRONIJOS ŠEDEVRAS

*Jeigu jums patiko Jaroslavo Hašeko „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykių“,
privalote perskaityti ir „Aukso veršį“.*

OBUOLYS

nuo 2004

#obuolys.lt

ISBN 978-609-484-232-0

9 786094 842320

www.obuolys.lt

Knygos pigiau, įdomybės ir ištaukos nemokamai

KITI FORMATAI:

Audinė
knyga

klausykla.lt

Elektroninė
knyga

Vizualio dizaino detalės: © Shutterstock

Skaitmeninė knyga yra gražus